

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ihalainen, Pasi; Holmila, Antero

Title: Kansainvälistymisestä on ollut Suomelle suurta hyötyä : ”se on ollut elämän ja kuoleman kysymys”

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Kirjoittajat

Rights: CC BY-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Ihalainen, P., & Holmila, A. (2021, 6.12.2021). Kansainvälistymisestä on ollut Suomelle suurta hyötyä : ”se on ollut elämän ja kuoleman kysymys”. MustRead.

<https://www.mustread.fi/artikkelit/kansainvalistymisesta-on-ollut-suomelle-suurta-hyotya-se-on-ollut-elaman-ja-kuoleman-kysymys/>

AKATEMIA

Kansainvälistymisestä on ollut Suomelle suurta hyötyä – ”se on ollut elämän ja kuoleman kysymys”

Suomen säilyminen itsenäisenä oli pitkälti seurausta kansainvälisen yhteisön tuesta. Viime aikoina monissa kansallisvaltioissa on sen sijaan nähty uusnationalistinen käänne, kirjoittavat Antero Holmila ja Pasi Ihalainen Jyväskylän yliopistosta.

Pasi Ihalainen, Antero Holmila,, Jyväskylän yliopisto 6.12. 8:00

Sanotaan, että maailma, jossa elämme, on kansainvälisempi kuin koskaan. Mutta mitä tarkoitamme, kun puhumme kansainvälisyydestä, eurooppalaisuudesta tai globaalista?

Kansainvälinen ja kansallinen ovat toisiaan määrittäviä käsitteitä: kansainvälisyydestä puhutaan aiempaa laajemmin, mutta samaan aikaan on nähtävissä uusnationalismin nousua. Onko kansainvälisyys ihanne, jolla ajetaan kansallisvaltioiden etuja? Kilpailevat ymmärrykset kansainvälisyydestä ovat merkityksellisiä myös tämän päivän Suomen ja maailman haasteiden kannalta.

Kansainvälisyys saavuttamattomana ihanteena

Osa Euroopan poliittisesta eliitistä on jo vuosisatojen ajan tavoitellut Euroopan yhtenäisyyttä, rauhaa ja rajat ylittävää yhteistyötä. 2010-luvulla monenkeskinen internationalismi joutui kuitenkin uusnationalististen, populististen ja protektionististen virtausten haastamaksi: oli Brexit, **Donald Trumpin** presidenttikausi, populismin nousu ja viimeisimpänä rokotenationalismi.

Onko ajallemme tyypillinen kansainvälisyyden kyseenalaistaminen poikkeuksellista vai jatkoa vuosisataiselle kansallisvaltioiden eduista käydylle neuvottelulle? Onko internationalismi kiisteltynä käsitteenä samanlainen kuin demokratia: sen ihanteita ei ole missään historian vaiheessa saavutettu, mutta se tarjoaa edelleen tavoitteita tulevaisuuden politiikalle?

Kun puhumme kansainvälisyydestä, kierrätämme kansainvälisyyden historiallisia myönteisiä ja kielteisiä merkityksiä. Toimittamassamme kirjassa *Nationalism and Internationalism Intertwined* tutkijat analysoivat, miten ”kansainvälisyys” on käsitteenä syntynyt, kehittynyt ja muuttunut. Millaisia merkityksiä aikalaiset ovat sille antaneet ja miksi? Seuraavassa pohdimme myös sitä, mitä kansainvälisyys on Suomelle kansakuntana merkinnyt.

Pitkällä aikavälillä kansainvälisyyspuhe on yleistynyt ja monimuotoistunut ja usko kansakuntien väliseen rauhanomaiseen yhteistyöhön vahvistunut. Toisaalta silloin kun kansainvälisyydestä on puhuttu vähemmän, kyseessä on usein ollut oire kansakuntien välisistä jännitteistä. Tämän dynamiikan ymmärtäminen on olennaista tämän päivän ja tulevaisuuden toisiinsa kietoutuneiden kansallisten ja globaalien haasteiden edessä.

Kansallisvaltioiden ja kansainvälisyyden yhteen kietoutuminen

Kansainvälisyydestä käyty keskustelu syntyi varsinaisesti 1700-luvulla jo aiemmin kehittyneen kansainvälisen oikeuden pohjalle. Toisaalta 1700-luvun lopulla nationalistinen puhe yleistyi ja haastoi maailmankansalaisuuden ihanteita, mikä teki osasta kansainvälisyyden sanastoa kiistanalaista.

Ranskan vallankumouksen aikana (1789–1799) Ranskan ja Britannian suurvaltaintressit synnyttivät kaksi kilpailevaa ymmärrystä ihmiskunnan parhaasta: Ranskan vallankumouksellinen universalismi määrittä sitä, kuka oli tai ei ollut kunnan vallankumouksellinen.

Brittien näkökulmasta ranskalainen universaali veljeyspuhe merkitsi uudenlaista pyrkimystä maailmanherruuteen; britit itse pitivät maataan kansainvälisen oikeuden puolustajana ja imperiumiaan mallina, jonka mukaisesti maailman asiat tuli järjestää.

Entistä vilkkaampi kansainvälinen vuorovaikutus ja etenkin kaupankäyntiin liittyvä yhteistyö 1800-luvun lopulla synnytti koko joukon kansainvälisiä järjestöjä. Kansainväliselle oikeudelle luotiin Haagiin oma instituutionsa, Haagin välitystuomioistuin. Samalla myös kansainvälisyyden ilmaisut monimuotoistuivat.

Kansainvälinen ja kansallinen muodostuivat yhtä aikaa

On hyvä ymmärtää, että kansallisvaltioiden oma kansallinen näkökulma vahvistui käsi kädessä kansainvälisen kanssa. Toisin sanoen se, että osa asioista miellettiin aiempaa selkeämmin ”kansallisiksi” helpotti myös sen ymmärtämistä, että osa asioista oli ”kansainvälisiä”. Tämä puolestaan vahvisti kansallisvaltioiden asemaa kansainvälisen politiikan toimijoina. Koska kansainväliset kysymykset olivat usein kiistanalaisia, kansainvälisyydestä puhuminen myös politisoitui.

1800-luvun lopulla erilaiset kansalaisyhteiskunnan painostusryhmät vaativat oikeutta osallistua politiikkaan niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Sosialistinen internationalismi haastoi kapitalismiin, luokkayhteiskuntaan ja kansallisvaltioihin pohjaavan kansainvälisen järjestyksen. Kansakunnat säilyivät kuitenkin keskeisenä kategoriana niin työväenliikkeen teoriassa kuin käytännössäkin. Maltillisille sosiaalidemokraateille patriotismi oli yhteensovittavissa internationalismin kanssa.

Ensimmäisen aallon feminismin 1900-luvun alussa pyrki sukupuolijärjestelmän uudistamiseen. Ajatus naisten välisestä kansainvälisestä solidaarisuudesta voimaannutti naisasianaisia yhdistäessään eri maiden naisten vaatimuksia oikeuksiensa laajentamiseksi. Ensimmäisillä suomalaisilla naiskansanedustajilla oli tässä vuorovaikutuksessa keskeinen rooli, kun he jakoivat kokemuksiaan parlamentaarisessa politiikassa toimimisesta

1800-luvun lopulla perustettu olympialiike puolestaan rakensi kansainvälistä yhteisöä keräämällä yhteen kansat ja niiden symbolit ja luomalla niiden pohjalta olympialipun uudeksi kansainvälisyyden symboliksi. Myös Suomen suuriruhtinaskunta sai – osana Venäjän keisarikuntaa – näkyvyyttä kansainvälisessä yhteisössä.

Suomalaisten vahvin ase venäläistämistoimia vastaan oli vetoaminen kansainväliseen mielipiteeseen. Suomen Olympiakomitea syntyi ja tunnustettiin osaksi kansainvälistä urheiluliikettä kymmenen vuotta ennen Suomen itsenäistymistä.

Idealismia, pragmatismia, äärinationalismia

Kansainvälisyyden merkitykset laajenivat entisestään, kun Kansainliitto perustettiin ensimmäisen maailmansodan jälkeen vuonna 1920. Termillä ”kansainvälisyys” voitiin kuvata kansainvälistä yhteistyötä mutta myös puolustaa oikeusperusteista maailmanjärjestystä ja kansallisvaltioiden rauhanomaista vuorovaikutusta edistävää maailmantaloutta tai vaihtoehtoisesti kommunistista maailmanvallankumousta.

Varsinkin pienet valtiot etsivät tietä pysyvään rauhaan. Suomen kaltaiset vasta itsenäistyneet kansakunnat näkivät Kansainliiton jäsenyydessä tunnustuksen olemassaololle.

Puoluepolitiikassa internationalismista tuli kiistanalainen käsite: Liberaalit tavoittelivat kansallisvaltioita tukevaa taloudellista ja käytännöllistä kansainvälisyyttä ja tervehtivät ilolla etenkin kansainvälisen kaupan laajenemista 1920-luvulla, vaikka he suhtautuivat epäillen sosialistiseen internationalismiin.

Konservatiivit olivat usein jyrkkiä anti-internationalisteja eli etenkin Kommunistisen internationaalien vastustajia. Pohjoismaiden konservatiivien valtavirta kääntyi kuitenkin maailmansotien välisenä aikana – bolševismin ja natsismin välissä – Kansainliiton edustaman internationalismin kannalle.

Suomalaisten poliitikkojen enemmistö valitsi kansainvälisyyden maansa selviytymisstrategiaksi. Internationalismiin liittyvä optimismi haihtui osittain 1930-luvulla nationalismin nousun, laman, kaupankäynnin protektionismin ja Suomessa talvisodan myötä.

Eurooppalainen vai globaali internationalismi?

Toisen maailmansodan jälkeen internationalismin kielteiset merkitykset harvenivat länsimaissa. Kun YK-vetoinen kansainvälisyys hautautui kylmän sodan poteroihin, Euroopan integraatio ja transatlanttinen yhteistyö korostuivat läntisessä Euroopassa.

Monet EEC:n ja Euroopan unionin arkkitehdit pitivät itseään internationalisteina. Talouselämä ja yritykset olivat innostuneita integraatiosta, mutta kansallisissa parlamenteissa innostus oli tyypillisesti laimeaa: kansalliset poliitikot puhuivat usein eurooppalaisesta identiteetistä ikään kuin se olisi ollut kansallisen identiteetin vastakohta. Suomessa länsi-integraatio tuli avoimemmin mahdolliseksi vasta kylmän sodan päättyttyä.

1960- ja -70-luvut olivat yhteiskuntien mutta myös asenteiden murroksen aikaa. Kansainvälistä ajattelua tukivat dekolonisaatio, siirtolaisuus, kasvava monikulttuurisuus, nuorison kansainvälinen suuntautuminen ja vasemmiston

laaja kannatus. Esimerkiksi läntisen Euroopan ja myös Suomen opiskelijaliikkeessä kansainvälisyydestä tuli kaiken toiminnan lähtökohta. Opiskelijat halusivat korvata kansallisen suvereniteetin käsitteen ”maailmanyhteisöllä”.

Samansuuntainen kehitys oli nähtävissä myös kirkkokuntien piirissä. Tietoisuus kilpailevien uskontojen rinnakkainelosta tuki ekumenian käsitteen laajentamista myös ei-kristillisiä uskontoja koskevaksi ja edisti globaalin solidaarisuuden osoittamista. Myös Olympialiike julisti globaalia solidaarisuutta, vaikka kilpailu kansallisten symbolien alla jatkuikin.

Elämmekö internationalismin jälkeistä uusnationalistista aikaa?

Vuosituhanen vaihteessa kansainvälisyyspuheessa tapahtui käänne. Globaali maailmankylä toi joukon haasteita hyötyjen rinnalle: ylijäiset ympäristöongelmat ja muuttoliikkeet sekä terrorismin pelko olivat niistä näkyvimpiä.

Kansainvälisyyspuheen vähenemisen taustalla vaikuttaa laajempi populistinen ja uusnationalistinen käänne, jota internetin ja sosiaalisen median polarisaatio on vauhdittanut. Esimerkiksi ilmastonmuutoksesta ei ole keskusteltu niinkään kansainvälisyyden kuin kansallisten etujen kielellä. Ihanne rikkaasta pohjoisesta tukemassa köyhän etelän ympäristöpolitiikkaa on korvautunut etelään kohdistetuilla vaatimuksilla osallistua aktiivisemmin ilmastotoimiin.

Huoli ilmastonmuutoksesta ei ole muuttunut kunnianhimoiseksi kansainväliseksi ilmastopolitiikaksi, ja kansallismieliset ovat siirtäneet huomion globaaleista haasteista kotimaan poliittisiin ongelmiin.

Vaikka kansainvälinen keskinäisriippuvuus on ollut monilla alueilla poliittisessa puheessa vahvaa, käytännön kansainvälinen yhteistyö on usein alistettu palvelemaan kansallisia ja erityisesti taloudellisia etuja.

Kansainvälisyyden lupaus paremmasta

Pitkän aikavälin tarkastelu osoittaa kansainvälisyyden voiman asioiden muuttamisessa kohti parempaa: siinä missä sota oli 1700-luvulla lähes normaalitila, on vaikeaa kuvitella, että Euroopan unionin jäsenmaat alkaisivat ratkoa eturistiriitojaan asein. Pitkällä aikavälillä kansainvälisyyden korostaminen onkin aina liittynyt toimintaan rauhan edistämiseksi.

Suomelle kansainvälistyminen on ollut elämän ja kuoleman kysymys. Suomalaiset veivät kansakuntaansa maailmankartalle jo Venäjän vallan aikana, ja autonomian puolustus pohjautui pitkälti kansainväliseen normistoon. Suomalaista demokratiaa vahvistettiin sitoutumalla demokraattisten maiden yhteisöön.

Kansainvälisestä yhteistyöstä tuli maailmansotien välillä useimpia puolueita yhdistävä ihanne, selviytymisstrategia totalitaaristen valtioiden välissä. Kylmän sodan aikana läntisistä kansainvälisistä yhteyksistä haettiin vastapainoa Neuvostoliiton vaikutukselle, ja kylmän sodan jälkeen Suomi on hyötynyt kansainvälisyydestä erityisen paljon.

Tämän päivän haasteista ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ovat ennen muuta globaaleja kysymyksiä, jotka ovat ratkaistavissa vain kansainvälisellä yhteistyöllä, jossa kansallinen on pystyttävä tarvittaessa alistamaan kansainväliselle. Pitkän aikavälin tarkastelu osoittaa, että kansainvälisyyden vaaliminen kansallisen rinnalla niin aatteena kuin käytännöllisenä toimintana on aina ollut hyödyksi niin Suomelle, muille kansallisvaltioille kuin maapallollekin.

Pasi Ihalainen

Pasi Ihalainen (Jyväskylän yliopisto) on taustaltaan vertailevan Euroopan historian professori, joka on tutkinut poliittisen keskustelun historiaan pitkällä aikavälillä eli esimerkiksi moniarvoisuuden, demokratian, parlamentarismien, kansallisten identiteettien ja internationalismin historiaa.

Vuosina 2021-26 hän toimii akatemiaprofessorina tutkien poliittisen edustuksellisuuden historiaa eli parlamentin ja kansan välisiä jännitteitä kymmenessä Euroopan maassa 1700-luvulta 2000-luvulle.

Antero Holmila

Antero Holmila (Jyväskylän yliopisto) on historian apulaisprofessori. Hän on erikoistunut toisen maailmansodan jälkeisen aikaan ja sodan jälkitiloihin monista eri näkökulmista, joissa yhdistyvät Suomen historia ja kansainvälinen historia. Tällä hetkellä hän tutkii kylmän sodan suomalaista muisti- ja kokemushistoriaa. Lisäksi hänen muita tutkimusintressejään ovat mm. Yhdysvaltojen ulko- ja geopolitiikka, kollektiivinen muisti, holokaustin muistipolitiikka ja urheiluhistoria, erityisesti Kansainvälisen olympiakomitean historia.

Tämän sisällön mahdollistaa Jyväskylän yliopisto.
Journalistinen päätösvalta on MustReadin toimituksella.

Tämä artikkeli on julkaistu Creative Commons CC BY-ND 4.0 -lisenssillä.

Tutustu muihin vapaan lukuoikeuden Akatemia-artikkeleihin

Piditkö artikkelista?

**REKISTERÖIDY JA KOKEILE MUSTREADIA
14 PÄIVÄÄ MAKSUTTA**

Keskustelu

Tätä juttua ei ole vielä kommentoitu.